

Het sacrament van de doop

Enkele penschetsen

Raymond R. Hausoul

Inhoudsopgave

1 De betekenis van de doop.....	7
1.1 Reformatorische en evangelische visies.....	7
1.2 De poort naar discipelschap.....	7
1.3 De daad van God of het werk de gelovige?.....	8
2 Geschiedenis van de doop.....	11
2.1 De doop bij de eerste christenen (Hd).....	11
2.2 De doop in de vroege kerk.....	11
2.3 De doop in de Middeleeuwen.....	15
2.4 De doop tijdens de Reformatie.....	16
3 Het belang van de doop.....	19
4 Doop en discipelschap.....	21
4.1 De poort tot het koninkrijk.....	21
4.2 Onderscheid bekering en doop.....	22
4.3 Een letterlijke afwassing.....	22
5 Gedachten over de doop.....	23
5.1 Doop als wedergeboorte.....	23
5.1.1 Wedergeboorte en de ongedoopte kinderen.....	23
5.2 Doop en verbond.....	24
5.3 Doop en behoudenis.....	25
5.4 Doop als teken van de bekering.....	25
5.5 De overbodigheid van de doop.....	26
6 Het tijds punt van het dopen.....	29
7 Dompeling en besprenkeling.....	31
8 Hedendaagse doopmethoden.....	33
8.1 Voorbereiding voor de doop.....	33
8.2 Tijdens de doop zelf.....	33
9 De babydoop en het verbond.....	35

9.1	Geschiedkundige ontwikkeling.....	35
9.2	Wat is de visie achter de kinderdoop?.....	36
9.3	Wat is de visie achter de volwassendoop?.....	36
9.4	Theorieën voor de kinderdoop.....	37
9.4.1	Vervanging van de besnijdenis.....	37
9.4.2	Geheiligd door de ouders.....	38
9.4.3	‘Hij en zijn huis werden gedoopt’.....	38
9.5	Theorieën tegen de kinderdoop.....	38
9.6	Wanneer mogen kinderen dan gedoopt worden?.....	39
10	 De babydoop zonder het verbond.....	41
10.1	Huisdoop en gelovigendoop.....	41
10.2	De waterdoop van Paulus.....	41
10.3	De plaats van de kinderen.....	42
11	 Afwijzing van de babydoop.....	45
11.1	Theologische modellen.....	45
11.2	Kritische punten bij de babydoop.....	45
11.3	Vershil van doopvisie: een breekpunt?.....	45
12	 Opdraging van baby’s.....	47
13	 Erkenning van de doop van andere ‘kerken’.....	49
13.1	Voldoende diepgaand onderwijs.....	49
13.2	De juiste personen.....	50
13.3	De juiste doopformule.....	50
13.4	Conclusie.....	50
14	 Literatuurlijst.....	51

Over de auteur

Dr. Raymond R. Hausoul (1979) is predikant in Ieper en spreekt regelmatig in andere kerken. Als spreker en docent is hij met verschillende organisaties verbonden. Zijn academisch onderzoek richt zich op de thematiek van de nieuwe schepping, het koninkrijk van God en de vernieuwing door Gods Geest. Raymond is gehuwd met Belinda en beiden genieten van hun twee zonen, Adriël en Ilja.

<https://raymondhausoul.be>

Afkortingen van Bijbelboeken

Gn	Genesis	Js	Jesaja	Rm	Romeinen
Ex	Exodus	Jr	Jeremia	1Ko	1 Korintiërs
Lv	Leviticus	Kl	Klaagliederen	2Ko	2 Korintiërs
Nm	Numeri	Ez	Ezechiël	Gl	Galaten
Dt	Deuteronomium	Dn	Daniël	Ef	Efeze
Jz	Jozua	Hs	Hosea	Fp	Filippenzen
Re	Rechters	Jl	Joel	Ko	Kolossenzen
Rt	Rut	Am	Amos	1Ts	1 Tessalonicenzen
1Sm	1 Samuël	Ob	Obadja	2Ts	2 Tessalonicenzen
2Sm	2 Samuël	Jn	Jona	1Tm	1 Timoteüs
1Kn	1 Koningen	Mi	Micha	2Tm	2 Timoteüs
2Kn	2 Koningen	Na	Nahum	Tt	Titus
1Kr	1 Kronieken	Hk	Habakuk	Fm	Filemon
2Kr	2 Kronieken	Sf	Sefanja	Hb	Hebreeën
Ea	Ezra	Hg	Haggai	Jk	Jakobus
Ne	Nehemia	Zc	Zacharia	1Pt	1 Petrus
Es	Ester	Ml	Maleachi	2Pt	2 Petrus
Jb	Job	Mt	Matteüs	1Jh	1 Johannes
Ps	Psalmen	Mc	Marcus	2Jh	2 Johannes
Sp	Spreuken	Lc	Lucas	3Jh	3 Johannes
Pr	Prediker	Jh	Johannes	Jd	Judas
Hl	Hooglied	Hd	Handelingen	Op	Openbaring

Andere werken

Tob	Tobit	2Mak	2 Makkabeeën	BJr	Brief van Jeremia
Jud	Judit	Wijs	Wijsheid	TDn	Daniël (Grieks)
TEs	Ester (Grieks)	Sir	Sirach	Man	Manasse
1Mak	1 Makkabeeën	Bar	Baruch		

Bijbelvertalingen

BGT	Bijbel in Gewone Taal (2014)	NBG	Nieuwe Vertaling (1951)
GNB	Groot Nieuws Bijbel (1996)	NBV	Nieuwe Bijbelvertaling (2004)
HB	Het Boek (1997)	SV	Statenvertaling (1977)
HSV	Herziene Statenvertaling (2010)	TE	Telosvertaling (1982)
LXX	Griekse Septuaginta (250–50vC)	Vg	Latijnse Vulgaat (390–405nC)
NB	Herziene Naardense Bijbel (2014)	WV	Willibrordvertaling (1995)

Bij de hoofdstuk- en versindeling is gekozen voor de indeling van de NBV, aangezien deze brede ondersteuning vindt in wetenschappelijke uitgaven van de Hebreeuwse (BHS) en Griekse tekst (NA28). Waar geen Bijbelboek genoemd wordt, gaat het steeds om het boek dat eerder in de context is vermeld. Verder wordt de Godnaam getrouw weergegeven met ‘Jahweh’ en niet eigenhandig door HERE of iets dergelijks vervangen.

1 De betekenis van de doop

1.1 Reformatorische en evangelische visies

Babydopers verbinden de doop met iets waar de Schrift hem nooit rechtstreeks mee verbindt, namelijk met ‘het verbond’, en nauwelijks met datgene waar de Schrift hem uitdrukkelijk wel mee verbindt: discipelschap, navolging van Christus. Geloofsdopers hebben sterk de neiging de doop te verbinden met iets dat met jou als gelovige gebeurd zou zijn: je bent door het geloof met Christus gestorven, begraven en opgewekt en moet dat nu laten zien in de doop – terwijl de Schrift zo iets nooit zegt: zij zegt dat je door de doop zelf met Christus begraven en opgewekt wordt, en dat is heel wat anders.¹ Door het geloof bij Christus gevoegd worden en door de doop bij Christus gevoegd worden is dan ook niet hetzelfde, al zijn het wel twee kanten van dezelfde medaille.

1.2 De poort naar discipelschap

De gemiddelde geloofsdoper betoogt dat je gedoopt wordt omdat je geloofd hebt (dat is terugkijken). Anderen beweren daartegenover dat je gedoopt wordt omdat je een discipel van Jezus wilt worden (dat is vooruitkijken).² Het gaat er mijns inziens in de Bijbel niet om wat aan de doop voorafgaat (dus waarom men gedoopt wordt; dat zou dan zijn omdat men geloofd heeft), maar om wat erop volgt (dus waartoe men gedoopt wordt; dat is om als volgeling van Christus te leven). Ik geloof dat de doop en het begin van discipelschap zo dicht mogelijk bij elkaar moeten liggen. Hoe langer iemand al christen is, hoe minder de symbolische zin van de doop nog tot uiting komt. Geloof is direct verbonden aan de waterdoopt. Vanuit deze positie is het onzinnig deze te scheiden. Karl Rahner formuleert het nog scherper. Hij stelt dat men zich slechts door de doop christen kan noemen en als zodanig beschouwd mag worden.³

1 Willem J. Ouweeneel, *Sta op en laat je dopen!* (Vaassen: Medema, 2005), 23.

2 Vgl. *Ibid.*, 35.

3 Karl Rahner, *Naar een volwassen kerkelijk leven*, Pastorele Cahiers 26 (Hilversum: Brand, 1967), 121.

Wij dopen ‘baby’s’ in het geloof, geen ‘jongelingen’ en ‘vaders’ in het geloof. De dopeling is als een rekrut die wordt ingeschreven in het leger. Men wordt geen soldaat nadat men eerst heeft geleerd wat dat inhoudt, maar men leert wat dat inhoudt nadat men het geworden is. Zo is het met de doop: eerst de doop, dan het discipelonderwijs. De doop wordt dan een soort ‘eindexamen’ na een uitvoerige doopcatechese. Maar voorzover de doop een examen is, is het veelmeer een ‘toelatings-examen’. Door de doop word je pas een discipel!

1.3 De daad van God of het werk de gelovige?

Is de doop Gods uitgestrekte hand naar de dopeling, of het antwoord van de dopeling op Gods uitgestrekte hand? Waar leert de Schrift dat de doop een daad van gehoorzaamheid is? Dat zou ook wel vreemd zijn, aangezien het nu juist zo typerend is dat de mens zichzelf niet kan dopen. Het feit dat een mens zichzelf niet (actief) kan dopen, maar (passief) door een ander gedoopt wordt, laat al zien dat het in de doop niet om de eigen daad van de mens gaat. Hoe kan de doop een daad van de gelovige zijn als hijzelf volkomen passief is en afhankelijk van een ander in het dopen? Het is juist essentieel dat hij passief is, want het is niet zijn daad, maar die van de dooper.⁴ Niet de dopeling, maar de dooper vervult zijn plicht en opent als iemand die al in het koninkrijk van God is, de deur voor de dopeling om ook hem in dat koninkrijk binnen te laten.⁵

Volgens de Bijbel staat de doop in verbinding met de vergeving (Hd2:38; 22:16), met de vereniging met Christus (Rm6:1-10), met het maken van discipelen (Mt28:19) en met de boetedoening (Hd2:38). Door de doop worden wij tot discipelen gemaakt. Het is een soort begrafenissen, een definitief afscheid nemen van deze wereld en een overplaatsing op het terrein van het koninkrijk Gods (Rm6:4; Ko2:12). De doop behoudt ons van dit verkeerde geslacht – niet in de zin van eeuwige behoudenis – en brengt ons op een veilige plek op aarde (1Pt3:21).⁶

De doop wordt ook wel eens gezien al een verbinding of identificatie met iemand, het is een kleur bekennen.

4 John N. Darby, *Letters on Baptism* (London: Morrish, 1880), 4, 18–19.

5 Willem J. Ouweneel, *Wat is de christelijke doop?: brieven aan een dopeling*, Wat is... 4 (Winschoten: Uit het Woord der Waarheid, 1974), 44.

6 Henk P. Medema, *Hemelburgers op aarde: De levenspraktijk van christenen in deze wereld* (Vaassen: Medema, 1980), 91.

Als een ridder eenmaal in zijn harnas zit opgesloten en zijn vizier gesloten heeft, kunnen we hem niet herkennen. Maar als hij kleur bekent met zijn kleur op zijn schild, zijn veldteken of zijn vlag, dan weten wij wat voor vlees wij in de kuip hebben. Als een schip ons eigen schip nadert, willen we graag tijdig weten of we met een vriend of een vijand te doen hebben. Zolang dat schip zijn vlag nog niet gehesen heeft, blijven wij in onzekerheid; maar onze nationale vlag dan wel de zwarte piratenvlag gehesen wordt, dan weten wij waar wij met de ander aan toe zijn.

Je kunt als christen natuurlijk op allerlei manieren ‘kleur bekennen’; maar de eigenlijke, in de Bijbel voorgeschreven manier is de doop. De eerste keer dat je als christen ‘kleur bekent’, is dus in je doop. Natuurlijk, zodra je je na je bekering als christen gaat gedragen, beken je al kleur. Maar dat onderstreept alleen maar hoe belangrijk het is om je na je bekering zo gauw mogelijk te laten dopen!

Sommige christen denken dat we in de doop leven ontvangen vaak wordt deze foutieve mening vanuit Johannes 3 beargumenteerd, wat echter niet juist is. De doop redt echter niet want Paulus heeft bijna niemand gedoopt in Korinthe (1Ko1:14) en noemt zich toch hun geestelijke vader die aanwezig was bij hun geboorte (1Ko4:15).

De doop is namelijk een beeld, Romeinen 6:3-4 maakt ons duidelijk dat we gedoopt zijn in Christus dood, en niet in Zijn leven. Wel ontvangen we natuurlijk iets met de doop, namelijk de toegang tot het koninkrijk van de hemelen, tot een plaats van zegeningen hier op aarde. Daarom wordt een Christen ook maar een keer in zijn leven gedoopt, omdat deze toegang maar een keer gedaan kan worden. De doop is zodoende een beeld van de dood van jezelf en opstanding met Christus. Vaak wordt daarvoor dan ook het volgende ezelsbruggetje gebruikt *do(od)|op(standing)*.

De dopeling betuigt dus niet ik ben bekeerd, maar ik ben van nature een zondaar. Ik bevind mij in een wereld waarboven het zwaard van Gods oordeel hangt. Ik leidde in die wereld ook zelf tot dusver een leven van zonde. Ik wil breken met die wereld en met dat leven. Ik besef dat alleen de dood die breuk tot stand kan brengen. De enige dood waarin ik veilig ben, is de dood van Christus. Daarom laat ik mij vrijwillig, voor het oog van heel de wereld, op symbolische wijze levend begraven in het graf van Christus. Daarmee komt aan mijn leven als zondaar een einde (al kan ik nog wel zondigen). Tegelijk begint een nieuw leven: niet meer in de hoedanigheid van ‘zondaar’, maar als kind van God. Ik kies openlijk de zijde van de verworpen en gedode Christus, met alle gevaarlijke

consequenties van dien: ik kies er vrijwillig voor zijn verwerping en vervolging, en eventueel zelfs zijn marteldood met Hem te delen. Voortaan wil ik op aarde wandelen onder het gezag en in de kracht van de opgewekte Christus: in de sfeer van het koninkrijk van God, in 'nieuwheid van leven' (Rm6:4), met Christus bekleed (Gl3:27), met een goed geweten voor God (Gl3:21).

2 Geschiedenis van de doop

Hoe doopten christenen gedurende de geschiedenis? In dit gedeelte willen we nader hierbij stilstaan en hun gebruiken in vogelvlucht beschrijven. De theologieën achter deze doopgebruiken komen echter niet aan bod. Het zou de omvang van de geschiedkundige beschrijving overschrijden. Pas in de latere hoofdstukken gaan we hierop dieper in. De doelstelling is het een geschiedkundige overzicht te presenteren dat op een objectieve wijze beschrijft hoe de gemeente gedurende de kerkgeschiedenis de doop handhaafde.

2.1 De doop bij de eerste christenen (Hd)

Wie de verschillende doopbeschrijvingen in Hd onderzoekt kan niet anders concluderen dat de doop spontaan gebeurde. Het Nieuwe Testament beschrijft ons een grote menigte personen die zich lieten dopen (vgl. Mc1:5; Hd2:41; 8:12).

2.2 De doop in de vroege kerk

In de derde, vierde en vijf eeuw kreeg de waterdoop een groot symbolisch gehalte. Aan haar ging standaard een periode van intensief onderwijs over de christelijke geloofsleer vooraf. Die periode van onderwijs droeg de Latijnse naam *catechese*, wat zoveel als ‘onderwijs’ betekent. Cyrillus van Jeruzalem (313-386) schrijft hierover:⁷

‘Beschouw de catechese als een bouwwerk. Als wij niet eerst de grond uitgraven en het fundament leggen en niet het huis goed in elkaar zetten volgens de regels van de bouwkunst, zodat er geen scheuren ontstaan en het huis bouwvallig wordt, dan is alle moeite vergeefs. Wij moeten de stenen ordelijk op elkaar leggen en de ene hoek bij de andere laten aansluiten. De uitstekende punten moeten wij weggappen en zo de muren vlak optrekken. Zo brengen wij jullie als het ware “stenen van kennis”. Je moet onderricht worden over de levende God, onderricht worden

7 Cyrillus van Jeruzalem, *Procatechese* 11.

over Christus, onderricht worden over de verrijzenis. [...] Wanneer je dat alles niet bij elkaar voegt en het eerste en het daaropvolgende onthoudt, dan kan de bouwmeester wel bouwen, maar jij krijgt niettemin een slecht huis.’

Dit onderwijs duurde gemiddeld twee tot drie jaar en omvatte een grondige introductie in de christelijke geloofsleer en een begeleiding van de catecheet in zijn christelijke levenswandel.⁸ Tijdens deze periode had de gemeente verder de taak om de intenties en levenswandel van de doopkandidaat te beproeven. Daarnaast bezochten de doopkandidaten de zondagse eredienst en namen ze samen met andere gemeenteleden deel aan het gebed, de aanbidding en de prediking. De deelname aan het avondmaal was hen tot op het ogenblik van de waterdoop echter nog niet toegestaan. Enkel zij die daadwerkelijk gedoopt waren mochten hieraan deelnemen.

Veelal kozen de vroege christenen ervoor om zich te laten dopen tijdens het paasfeest. Zo liet de grote kerkvader Aurelius Augustinus (354-430) zich tijdens Pasen in het jaar 387 in Milaan door bisschop Ambrosius dopen. Enkele weken voor de waterdoop kozen de doopkandidaten ervoor zich intensief op deze gebeurtenis voor te bereiden. Meestal duurde deze periode dertig of veertig dagen.⁹ In die tijd zochten ze Gods aangezicht in het gebed en bestudeerden ze zijn Woord vanuit het verlangen om Gods wil voor hun verdere leven te mogen ontdekken.

Kort voor het paasfeest brak het tijdstip aan van de waterdoop. Dat gebeurde tijdens de paaswake, de nacht voor paaszon­dag. De doopkandidaten legden hun oude kleren af – als teken dat ze hun oude natuur achter zich lieten – en stapten in hun onderkleed in het doopwater.¹⁰ Symbolisch beleden ze hiermee: ‘Naakt ben ik uit de schoot van mijn moeder gekomen en naakt zal ik in haar schoot terugkeren’ (Jb1:21). Sommigen denken dat de dopelingen hierbij volledig naakt waren. Het Griekse *nudus* en Latijnse *gymnos* worden immers voor beide betekenissen gebruikt (vgl. Jh21:7). Er zouden dan enkel mannen aanwezig zijn bij een mannelijke doopkandidaat en enkel vrouwen bij een

8 L.E. Mick, ‘Baptism in the Early Church,’ *The Sacred Actions of Christian Worship*, red. R.E. Webber, Vol. VI (CLCW; Peabody:Hendrickson, 1993), 108.

9 Vgl. Chrysostomus, *Instructions to Catechumens* 1.4.

10 Hippolytus, *Apostolic Tradition* 21:3,6,11; Cyrillius van Jeruzalem, *Catechetical Lectures* 20:2; Theodorus van Mopsuestia, *Instructions to Candidates for Baptism* II.2-3.

vrouwelijke doopkandidaat.¹¹ Vanuit de kerkgeschiedenis vindt dat echter geen ondersteuning. Er zijn zelfs kritische kanttekeningen bij de gedachte dat vrouwen doopten.¹² Zo schreef Firmilianus, de bisschop van Caesarea, maar liefst dat een vrouw die doopt de dienaar van de ‘meest kwade demon’ is!¹³

In het doopbad vroeg de doper in aanwezigheid van de gelovigen de dopelingen naar de inhoud van hun geloof. De doop was de deur tot de kerk en de geloofsbelijdenis was haar wachtwoord.¹⁴ Veelal beleden de dopeling de *Apostolische Geloofsbelijdenis* en gaven zij beknopte en eenvoudige antwoorden op eventuele vragen die de doper hen daarover stelde. De situatie komt duidelijk naar voren bij Hippolytus van Rome (±170-235):¹⁵

‘De dopeling moet afdalen en wie hem doopt moet hem de vraag stellen: “Geloof je in God de almachtige Vader?” De dopeling moet antwoorden: “Ik geloof”. Dan doopt men hem een eerste maal, terwijl men de hand op zijn hoofd houdt. Vervolgens moet men zeggen: “Geloof je in Christus Jezus, de Zoon van God, die is geboren door de heilige Geest uit de maagd Maria, die is gekruisigd onder Pontius Pilatus, die is gestorven en begraven, die op de derde dag levend is opgestaan uit de doden, die opgestegen is naar de hemel en zit aan de rechterhand van de Vader, die terugkomt om levenden en doden te oordelen?” En als hij antwoordt: “Ik geloof”, moet hij opnieuw gedoopt worden. Dan moet men opnieuw een vraag stellen: “Geloof je in de heilige Geest, de heilige kerk en de opstanding van het lichaam?” Dan moet de dopeling antwoorden: “Ik geloof”. En dan moet hij een derde maal gedoopt worden.’

Een soortgelijke vorm vinden we terug bij de kerkvader Ambrosius van Milaan:¹⁶

11 W.A. BeVier, ‘Water Baptism in the Ancient Church,’ *Bibliotheca Sacra* 116.4 (apr.1959): 138; E.J. Christiansen, ‘Women and Baptism,’ *Studia Theologica* 35 (1981): 1-8. Vgl. Babylonische Talmoud, traktaat *Jebamoth* 47b.
 12 L. Guy, “Naked” Baptism in the Early Church: The Rhetoric and the Reality,’ *Journal of Religious History* 27.2 (jun. 2003): 133-142.
 13 Genoemd in Cyprianus, *Epistles* 74:11. Vgl. *Apostolische Constitutie* III.2.15-16; Tertullianus, *On the Veiling of Virgins* 9; *Refutation of Heresies* 41; *On Baptism* 17.
 14 Gie Vleugels en Maria Verhoeff, *De Leer van de Twaalf: De boodschap van de apostelen en de traditionele geloofsbelijdenissen* (Heerenveen: Protestantse Pers, 2006), 44.
 15 Hippolytus, *Apostolische Overlevering* XXI.
 16 Ambrosius, *Over de geheimen* 2.7.

‘Men ondervroeg je: “Geloof je in God, de almachtige Vader?” Jij zei: “Ik geloof”, en je werd ondergedompeld, dat betekent: je bent begraven. Opnieuw vroeg men je: “Geloof je in onze Heer Jezus Christus en in zijn kruis?” Jij zei: “Ik geloof”, en je werd ondergedompeld. Zodoende ben je ook met Christus samen begraven. Want wie samen met Christus begraven wordt, verrijst met Christus. Voor een derde keer vroeg men je: “Geloof je ook in de heilige Geest?” Jij zei: “Ik geloof”; voor de derde keer werd je ondergedompeld opdat met deze drievoudige geloofsbelijdenis je veelvuldig vallen in je vroegere leven je zou worden vergeven.’

Bij de doop bevestigde de christen zijn geloof. Hij werd dan ook graag vergeleken met een intredende soldaat die zijn militaire eed aflegde. Tertullianus (160-230) schrijft vanuit dat beeld:¹⁷ ‘Wij zijn reeds opgeroepen tot de krijgsmacht van de levende God, toen wij antwoord gaven op de woorden van het sacrament.’

De dopeling beleed vervolgens tegenover de gemeente dat hij de duivel en de zondige wereld wilde afzweren en enkel God nog wilde erkennen als Bevelhebber en Bevrijder in zijn leven.¹⁸ ‘Ik doe afstand van satan, van zijn werken, van zijn vertoon, van zijn dienst, van zijn engelen, van zijn uitvindingen en van al wat onder zijn gezag staat. En ik treed toe tot Christus’. Daarna stapte hij het doopwater in en dompelde de doper hem drie keer onder in stromend water dat uit een bron of fontein kwam. De eerste keer dompelde hij hen onder in de naam van Vader, de tweede keer in de naam van de Zoon en de derde keer in de naam van de heilige Geest. Vervolgens ontvingen de dopelingen nieuwe witte kleren van de gemeente als teken ervan dat ze nu een nieuwe schepping waren. Sommige tradities voegen hier nog aan toe dat de gemeente de dopelingen ook melk liet drinken of zout of honing liet eten om hen symbolisch erop te wijzen dat zij nu naar Gods Woord dienden te verlangen.¹⁹

Meteen na de waterdoop zalfde de gemeente de dopelingen ook met olie als teken ervan dat zij nu de heilige Geest ontvingen. Daarna mochten de jong gedoopten voor het eerst op een feestelijke wijze deelnemen aan het avondmaal. Hierbij benadrukt de vroege kerk tegenover de jong gedoopten het belang van de geestelijke groei door de levende relatie met

¹⁷ Tertullianus, *Aan de martelaars* 3.

¹⁸ *Apostolische Constituties* 7.41.

¹⁹ W.A. BeVier, ‘Water Baptism in the Ancient Church,’ *Bibliotheca Sacra* 116.4 (apr.1959): 137.

God.²⁰ Net zoals de gedoopten nu deelnamen aan het avondmaal om de dood en opstanding van Christus te verkondigen, mochten ze zich in hun verdere leven voeden met Gods Woord en groeien in geloof.

2.3 De doop in de Middeleeuwen

Doordat veel bewoners in Europa opgroeiden met het christelijke geloof, maakte de volwassendoop geleidelijk aan plaats voor de babydoop. De volwassendoop werd enkel nog op het zendingsveld toegepast, als volwassenen voor het eerst in aanraking kwamen met het geloof. De babydoop daarentegen werd toegepast bij de baby's van de gelovigen. Door dit gebruik in brede kring toe te passen vond het geven van catechisatie niet meer *voor* de waterdoop maar *na* de waterdoop plaats. Ouders en familieleden namen de verantwoordelijkheid op zich hun gedoopte baby godsvruchtig op te voeden in de christelijke leer. Hoewel de vroege kerk bij de doop een onderdompeling in drie keer handhaafde: de eerste onderdompeling in de naam van de Vader, de tweede in de naam van Zoon en de derde in de naam van Geest, veranderde dit geleidelijk in de Middeleeuwen. Een reden hiervoor was dat het vooral bij een babydoop ongemakkelijk was een drievoudige dooppraktijk te handhaven. Paus Gregorius (590-604) erkende dan ook al vroeg een onderdompeling die in één keer in de naam van de drie-ene God gebeurde: de Vader, de Zoon en de Geest.

Ook kon de baby moeilijk na zijn waterdoop meteen deelnemen aan het avondmaal. Als het onmogelijk leek de baby het avondmaal toe te dienen, koos de gemeente ervoor het enkel de beker te geven. Na de twaalfde eeuw zou dit gebruik echter verdwijnen vanwege de toenemende angst dat baby's het avondmaal uitspuwden tijdens het toedienen ervan.²¹ De kerk koos ervoor om het nuttigen van het avondmaal voor de baby op te schuiven en pas toe te dienen enkele jaren later. Dan zou de inmiddels jonge man zijn eerste communie ontvangen. Tenslotte handhaafde de kerk ook niet meer de oliezalving tijdens de babydoop. Doordat de baby en het jonge kind nog weinig begrepen over de heilige Geest, koos de Rooms-Katholieke traditie ervoor om de oliezalving op een nog latere leeftijd te voltrekken aan de gelovige.²² In andere tradities bleef de waterdoop echter

20 D. Stevick, 'Baptism in Modern Era,' *The Sacred Actions of Christian Worship*, red. R.E. Webber, Vol. VI (CLCW; Peabody:Hendrickson, 1993), 119.

21 L.E. Mick, 'Baptism in the Medieval West,' *The Sacred Actions of Christian Worship*, red. R.E. Webber, Vol. VI (CLCW; Peabody:Hendrickson, 1993), 110.

22 James P. Eckman, *The Truth About Worldviews: A Biblical Understanding of Worldview Alternatives* (Wheaton: Crossway Books, 2004), 113-114.

verbonden met de oliezalving. Zo handhaafde de Oosters-Orthodoxe traditie nog steeds de oliezalving tijdens de babydoop. De gedachte dat een baby de oliezalving niet begreep en deze dus beter later toegepast diende te worden werd afgewezen. Vanuit dezelfde logica zou immers gesteld kunnen worden dat een baby evenmin de waterdoop begreep en deze dus ook later toegepast diende te worden.

2.4 De doop tijdens de Reformatie

Er zijn maar weinig onderwerpen te bedenken die zulk een grote scheiding tussen de gelovigen in de Reformatie teweegbrachten als de twee sacramenten: de waterdoop en het avondmaal. Rond het jaar 1525 ontstond er nabij Zürich een radicale beweging onder leiding van Conrad Grebel, Felix Manz, Michael Sattler, Balthasar Hubmaier en nog enkele andere leiders. Zij verwierpen radicaal de gangbare babydoop. De reden hiervoor was dat dit een waterdoop was die de dopeling niet maakte op basis van een vrije keus. De beweging groeide snel en kreeg ondersteuning vanuit andere Europese gebieden. Zelfs de Zwitserse Reformator Huldrych Zwingli (1484-1531) voelde zich in het begin ertoe aangetrokken. In latere tijden zou hij de beweging echter vervloeken en bestempelen met het scheldwoord ‘anabaptisten’ dat zoveel als ‘wederdopers’ betekent. De doopleer van deze anabaptisten maakte immers het geloof te afhankelijk van de menselijke ratio. Waar die ratio ontbrak kon iemand dus niet ingaan in Gods koninkrijk. Juist de babydoop was het die benadrukte dat het ingaan in Gods koninkrijk gebeurde op basis van pure genade. Van een baby kon er immers niks worden verwacht, behalve een stille overgave in de handen van de doper. Wie zijn kind als baby niet onder deze genade plaatste, maar wel wilde opvoeden in de vrees van God, plaatste het kind resoluut onder de wet Gods zonder dat deze kon terugwijzen op de genade God. Dat ging radicaal in tegen het Bijbelse evangelie dat eerst aan de mens de genade aanbood en vervolgens de wet Gods openbaarde.

De anabaptisten zagen zichzelf echter niet als wederdopers. Voor hen was de babydoop immers geen echte doop. Zodoende was er geen sprake van een ‘opnieuw’ dopen. Het ging om een eerste waarachtige doop. Ook de Duitse reformator Maarten Luther (1483-1546) keerde zich tegen het anabaptisme. Net als vele anderen deed hij dat op basis van de relatie tussen genade en wet. Hij hield eraan vast dat de waterdoop een genadig werk van God aan de mens is. Door de waterdoop schiep God het begin

van het geloof in de mens.²³ De mens mocht hierop dan reageren door te wandelen in die genade en Gods wil vanuit die genade te volbrengen. In tegenstelling tot de vroege kerk kozen de Reformatoren ook ervoor om iemand toe te laten aan het avondmaal als de persoon belijdenis deed voor de gemeente en zich bij een volgende gelegenheid wilde laten dopen. Opmerkelijk in dit geheel was het verder dat in de Reformatie zowel babydopers als volwassendopers ervoor kozen om de rituelen van de oliezalving en de andere symbolische handelingen niet meer toe te passen tijdens de waterdoop. Een mogelijke reden hiervoor is dat deze gebruiken aan inhoud hadden verloren door het jarenlange gebruik ervan.

Volgens Justinus de Martelaar was het in de vroege kerk gebruikelijk dat de gelovige pas na zijn doop werd toegelaten tot het avondmaal en de heilige kus mocht ontvangen van de medegelovigen.²⁴

Als we de verschillende doopmethoden bij verschillende kerkvaders bekijken komen we tot het volgende overzicht:

- (1) Augustinus (354-430n.Chr.), On Baptism: - Verzaking, geloofsbelijdenis, onderdompeling, zalving, handoplegging, overdracht van een wit doopkleed.
- (2) Ambrosius (340-397n.Chr.), On the Mysteries – Exocistische zalving, verzaking (toekeer naar het Oosten), doopwaterwijding, geloofsbelijdenis, onderdompeling (3x), zalving, voetwassing, overdracht doopkleed, handoplegging.
- (3) Cyrillus van Jeruzalem (315-386n.Chr.), Catechetical Lectures §1 – Exocistische zalving, doopwaterwijding, geloofsbelijdenis, onderdompeling (3x), zalving, verzegeling met de heilige Geest, overdracht van doopkleed.
- (4) Johannes Chrysostomus (347-407n.Chr.) - Spuwen tegen de duivel, geloofsbelijdenis, zalving door kruisteken, zalving, onderdompeling (3x) met doopformule en handoplegging, overdracht van doopkleed, “Onze Vader”, kus.
- (5) Theodorus van Mopsueste (350-428), Homélie catéchétiques – Zalving kruisteken, zalving, doopwaterwijding, onderdompeling met handoplegging en doopformule, overdracht witte kleed.

Tot de derde eeuw vond de doop hoofdzakelijk plaats in rivieren, fonteinen en in de zee. Naderhand werden hiervoor meer en meer de

23 L.H. Stookey, 'Baptism among the Protestant Reformers,' *The Sacred Actions of Christian Worship*, red. R.E. Webber, Vol. VI (CLCW; Peabody:Hendrickson, 1993), 113.

24 Justinus de Martelaar, *Apology* 61,65.

badhuizen gebruikt. Tussen de Mennonieten bestaan er tegenwoordig nog steeds groepen die de doop alleen geldig achten als deze geschiedt in 'levend' water, d.w.z. stromend water.

3 Het belang van de doop

De doop heeft altijd al de aandacht getrokken binnen de kerkgeschiedenis. Voor de wederdopers en baptisten was de doop binnen het theologische denken zo fundamenteel dat ze er hun naam aan te danken hebben.

- Christus liet zich dopen (Mt3:16);
- Christus beval dat de mensen gedoopt moesten worden (Mt28:19),
- De gemeente hechtte meteen al vanaf het begin grote waarde aan de doop (Hd2:38,41; 8:12-13,36,38; 9:18; 10:47-48; 16:15,33; 18:8; 19:5). De doop werd door de eerste christenen zo snel mogelijk toebedeeld aan de gelovigen (Hd2:38; 22:16). Het was normaal dat een christen dus binnen enkele dagen gedoopt was.
- In de brieven wordt nadruk gelegd op de doop (Rm6:1-10; Gl3:27; 1Pt3:21),
- De doop is een basis-waarheid (Hb6:1-2).

Het hoofdprobleem ontstaat doordat de doop als zulk een psychische handeling is, terwijl het christen-woorden vaak een geestelijke handeling is. Hetzelfde probleem zien we ook bij de boete. Boete kan iets te maken hebben met kleding (Lc3:11), met geld (Lc19:8) en boeken (Hd19:19). Geloof heeft vooral met de mond te doen (Rm10:10).

Het probleem ontstond door de twee beschouwingen van de twee filosofen Plato en Aristoteles. Aristoteles was een vurige aanhanger van een psychische wereld, terwijl Plato veel meer over de geestelijke wereld nadacht. In het westen werd naderhand vooral de leer van Aristoteles aangehangen. Terwijl enkele heiligheidsbewegingen zich vooral oriënteerden aan de leer van Plato.

4 Doop en discipelschap

4.1 De poort tot het koninkrijk

In de Bijbel is de doop telkens verbonden met discipelschap. Het is de poort waarmee de christen het koninkrijk Gods binnengaat. Tijdens zijn bekering belijdt hij aan God dat in hem niets goeds woont. Hij dient een radicale vernieuwing te ontvangen om toegelaten te worden tot het eeuwige leven. God schenkt hem die positie door de wedergeboorte. Tegelijk beseft de jong gelovige dat hij diep in hem het verlangen ontstaat om niet alleen te breken met zijn oude menselijke bestaan, maar ook te breken met dit wereldse bestaan. Hij wil niet alleen een nieuwe schepping zijn voor God, maar zich ook in Gods nieuwe schepping begeven als een burger van Gods koninkrijk. Dat laatste gebeurt in de doop die iemand in het koninkrijk brengt. De weg van de nieuwtestamentische discipel is hierdoor te vergelijken met het volk Israël. Net zoals het volk Israël voor de engel van het oordeel beschermd werd in Egypte tijdens het Pascha, is de gelovige verlost van Gods oordeel door zijn bekering. Na het Pascha verliet Israël echter Egypte en trok het door de Schelfzee om zichtbaar te breken met Egypte en Gods wil te ontvangen voor haar verdere leven op aarde.²⁵ Op diezelfde wijze kiest de gelovige ervoor om na zijn bekering in de waterdoop te tonen dat hij breekt met zijn vorige levenswandel en vanaf nu Gods wil verlangt te doen tijdens zijn verdere leven op aarde. Hoewel het Pascha en de doortocht door de Schelfzee nodig zijn om het volk te bevrijden uit Egypte, zijn beiden onderscheiden van elkaar. Op diezelfde wijze is ook de bekering en wedergeboorte onderscheiden van de waterdoop en Geestesdoop.

De historische verwarring op dit gebied verklaart waarom zowel de bekering als de doop verbonden zijn met de verlossing. De ongelovige bekeert en wordt verlost van zijn zondige positie, daarop laat hij zich als gelovige dopen en wordt hij verlost van deze zondige wereld. Vanaf dat ogenblik maakt hij deel uit van Gods koninkrijk en wandelt hij als een

²⁵ Vgl. John N. Darby, *Notes and comments on Scripture: From the note books of J.N. Darby*, bewerkt door William Kelly (Bath: Humphery, 1884), 199–200.

hemelburger op aarde. Hij laat zich dus dopen, opdat hij in nieuw leven mag leiden op aarde (Rm6:4). Hij laat zich dopen, opdat hij voor God met een goed geweten wil wandelen op aarde (1Pt3:21). Hij laat zich dopen, opdat hij met Christus één wordt en zich praktisch onder zijn gezag stelt (Gl3:27).

4.2 Onderscheid bekering en doop

Bekering en doop worden in de Bijbel duidelijk van elkaar onderscheiden. De gedachte dat iemand behouden is en dat moet belijden in de waterdoop in dan ook in strijd met het ‘wie gelooft en gedoopt is, zal behouden worden’ (Mc16:16), of het ‘de doop behoudt nu ook jullie’ (1Pt3:21). Ook de gedachte dat iemand vergeving van zonden ontvangt en zich daarom laat dopen staat tegenover het ‘laat jullie dopen tot vergeving van zonden’ (Hd2:38), of het: ‘laat jullie dopen en jullie zonden afwassen’ (22:16). Eveneens legt de christen ook niet louter in de waterdoop getuigenis af dat hij Christus ‘aandeed’: ‘Jullie allen die door de doop één met Christus zijn geworden, hebben jullie met Christus omkleed’ (Gl3:27), of dat hij met Christus stierf: ‘Wij zijn tot zijn dood gedoopt’ (Rm6:3). Veel van de bovenstaande gedachten staan in contrast met het Bijbelse getuigenis doordat het ’t onderscheid tussen de bekering en de waterdoop niet erkent. De waterdoop is dan slechts een getuigenis van de bekering, terwijl het dat in de Bijbel niet in eerste instantie is.²⁶ De vraag is daar veeleer waartoe iemand gedoopt wordt: *tot* vergeving van zonden (Hd2:38; 22:16), *tot* Christus (Rm6:3; Gl3:27), *tot* de Naam van de Heer Jezus (Hd8:16; 19:5; 1Ko1:13,15), *tot* de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest (Mt28:19), *tot* de dood van Christus (Rm6:3-4).

4.3 Een letterlijke afwassing

Door de waterdoop te verbinden met de christelijke wandel op aarde, beseffen we dat de doop niet uitbeeldt dat iemand gewassen *is* of met Christus *stierf* tijdens de bekering in het verleden. Christenen laten zich dopen met het oog op hun toekomstige wandel voor God. De doop beeldt uit dat iemand zich *reinigt* van deze wereld en met Christus *sterft* voor deze wereld. In het Nieuwe Testament is de waterdoop dan ook geen belijdenis of uitdrukking van wat iemand is. Het voegt veelmeer iets toe aan de bestaande belijdenis: Ik *ben* een nieuwe mens door mijn bekering

²⁶ Vgl. John N. Darby, *Letters of John Nelson Darby*, bewerkt door William Kelly (London: Stow Hill Bible & Tract Depot, 1950), III:560.

en wedergeboorte en nu verlang ik ernaar om in die nieuwheid mijn Heer op aarde te dienen.

5 Gedachten over de doop

5.1 Doop als wedergeboorte

In de basilica van de Grottaferrata-abdij ten zuiden van Rome bevindt zich een marmeren doopvont uit de elfde eeuw. Het is aan de ene kant gedecoreerd met een mens die in het water duikt, terwijl aan de andere kant een persoon zit die met zijn hengel een vis uit het water haalt. Het beeld verduidelijkt hoe een persoon die het doopvont betreedt er uittreedt als vis die symbolisch verwijst naar het nieuwe leven als christen.

Net als de symboliek van dit doopvont, verbinden sommige gelovigen de waterdoop en wedergeboorte met elkaar. Ondersteuning hiervoor vinden ze in de woorden van Paulus: ‘We zijn door de doop in zijn dood met hem begraven om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, een nieuw leven te leiden’ (Rm6:5). De doop transformeert de gelovige en schenkt het geestelijke leven, doordat de doop gebeurt ‘tot vergeving van zonden’ (Hd2:38).

Door het nauwe verband dat er bestaat tussen de bekering en de waterdoop in het Nieuwe Testament is deze redenatie begrijpelijk. We vinden de gedachte vandaar al vroeg terug in de kerkgeschiedenis.²⁷ Zo lezen we bij Justinus de Martelaar (100-165n.Chr.):²⁸ ‘zij werden naar het water geleid en daarin wedergeboren, zoals wij wedergeboren werden.’ Het nieuwe leven was op die wijze bij Justinus verbonden met de waterdoop. Het bad was een graf waarin men stierf en een schoot waaruit men geboren werd.²⁹

Kerkgenootschappen die de doop als wedergeboorte accepteren zijn Rooms Katholieke Kerk, de Oosters Orthodoxe kerk, de Anglicaanse kerk en de Lutherse kerk, waarin er gekozen is voor de kinderdoop.³⁰

27 *Herder van Hermas* 3:3.

28 Justinus de Martelaar, *Apologie* 1.61; *Dialogo met Trypho* 30.19.

29 Chrysostomus, *Baptismal Instruction* 10:8; *In principium Actorum* 6; Ambrosius, *Concerning the Sacraments* 3:1.

30 *Augsburgse Confessie* §2.

5.1.1 Wedergeboorte en de ongedoopte kinderen

Wie de wedergeboorte aan de waterdoop verbindt, stelt zich inderdaad de kritische vraag welk onheil gelovigen hun jonge kinderen aandoen als zij hen niet laten dopen. Wie niet gedoopt is, zal immers niet de geboorte van het nieuwe leven ontvangen. Want ‘niemand kan het koninkrijk van God binnengaan, tenzij hij geboren wordt uit water en geest’ (Jh3:5). Vanuit dit perspectief is het verhelderend waarom de *Augsburgse Confessie* fel uithaalt naar degenen die tegen de kinderdoop zijn:³¹

‘Vervloekt worden de Anabaptisten, die de kinderdoop verwerpen, en ervan overtuigd zijn dat kinderen zonder doop gereed worden.’

Als zulk een jong kind komt te overlijden, verschijnt het met zijn oude zondige natuur voor God. In de Rooms-Katholieke inofficiële leer is dat probleem verder uitgewerkt. Zij stelt dat God de oude zondige natuur niet accepteert, maar Hij rekening houdt met het jonge kind dat nog onwetend is van zonde en evangelie. Doordat in het verleden de gerechtigheid van God benadrukt werd, kregen de kinderen een plaats in het voorgeborchte (*limbus infantium*), aan de rand van de hemel of hel.³² Vanaf nieuwere tijden is er meer nadruk gelegd op Gods barmhartigheid, waardoor een voorgeborchte onnodig en de ongedoopte kinderen toegelaten werden in de hemel. Op 21 april 2007 heeft paus Benedictus XVI dan ook officieel het voorgeborchte voor ongedoopte kinderen als achterhaald verklaard.

5.2 Doop en verbond

Reformatorische kerkgenootschappen zien de doop als een vervanging van de besnijdenis.³³ Wat de besnijdenis voor het oude verbond was, is de waterdoop voor het nieuwe verbond:

‘In Hem [d.i. Christus] bent u ook besneden, niet door mensenhanden, maar met de besnijdenis van Christus, door het afleggen van het aardse lichaam. Toen u gedoopt werd bent u

³¹ *Augsburgse Confessie*, art. IX.

³² T. Aquinas, *Summa Theologica* III.69.4-7.

³³ O. Cullmann, *Baptism in the New Testament* (Londen:SCM, 1950), 56-70; L. Berkhof, *Systematic Theology* (Grand Rapids:Eerdmans, 1953), 634.

immers met Hem begraven, en met Hem bent u ook tot leven gewekt, omdat u gelooft in de kracht van God die Hem uit de dood heeft opgewekt' (Ko2:11-12).

Door de waterdoop krijgt de gelovigen deel aan het nieuwe verbond en doordat in het oude verbond ook de kinderen al deel hadden, geldt dat ook voor het nieuwe verbond. Hierdoor is er binnen het theologische model gekozen voor de babydoop. Zo vernemen we in de *Heidelbergse Catechismus*:

'Zal men ook de jonge kinderen dopen? Ja het; want mitsdien zij alzowel als de volwassenen in het verbond Gods en in Zijn gemeente begrepen zijn, en dat hun door Christus' bloed de verlossing van de zonden en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, niet minder dan den volwassenen toegezegd wordt, zo moeten zij ook door den Doop, als door het teken des verbonds, der Christelijke Kerk ingelijfd en van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden, gelijk in het Oude Verbond of Testament door de besnijdenis geschied is, voor dewelke in het Nieuwe Verbond de Doop ingezet is' (zondag 27; vgl. NGB, art.34).

5.3 Doop en behoudenis

Voor de zogenaamde *Gemeente van Christus* is de waterdoop nodig om gered te worden. Vanuit Mc16:16 concluderen zij dat wie niet op grond van zijn geloof gedoopt is niet behouden wordt (vgl. Hd2:38; 1Pt3:20-21)!³⁴

Paulus schrijft aan de Korinthiërs dat hij gelukkig niemand van hen heeft gedoopt (1Ko1:17). De achterliggende gedachte hierbij is dat de Korinthiërs zich anders zouden roemen dat de apostel hen had gedoopt en er nog meer verdeeldheid in de gemeente zou komen. Tegelijk is het mogelijk uit Paulus' uitspraak indirect af te leiden dat de doop niet noodzakelijk is voor de behoudenis.³⁵ De apostel had zijn woorden anders gekozen als dit het geval zou zijn.

34 Ouweneel, *Sta op en laat je dopen!*, 35.

35 Luther B. McIntyre, "Baptism and Forgiveness in Acts 2:38", *Bibliotheca Sacra* 153 (maart 1996): 60.

5.4 Doop als teken van de bekering

Binnen de evangelisch-charismatische kerkgenootschappen is de doop een uiterlijk teken van hetgeen er voorafgaande in het leven van de dopeling gebeurde.³⁶ De doop getuigt in het openbaar van de bekering die men heeft ondergaan en van de daarop volgende discipelschap. Karl Barth schreef:³⁷

‘De christelijke doop is in essentie de representatie van de vernieuwing van een mens doordat hij door middel van de kracht van de heilige Geest deelneemt in de dood en opstanding van Jezus Christus, en daarmee de vereniging van de mens met Christus representeert.’

Christus zei vandaar: ‘Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat Ik jullie opgedragen heb. En houd dit voor ogen: Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld’ (Mt28:19-20) en Johannes de Doper wees eveneens op de ware bekering en discipelschap bij zijn doopkandidaten: ‘Breng liever vruchten voort die een nieuw leven waardig zijn’ (Mt3:8).

Iemand die tot geloof komt, laat zich dopen in water. Ik geloof dat de doop en het begin van discipelschap zo dicht mogelijk bij elkaar moeten liggen. Hoe langer iemand al christen is, hoe minder de symbolische zin van de doop nog tot uiting komt. Wij dopen ‘baby’s’ in het geloof, geen ‘jongelingen’ en ‘vaders’ in het geloof. De dopeling is als een rekrut die wordt ingeschreven in het leger. Men wordt geen soldaat nadat men eerst heeft geleerd wat dat inhoudt, maar men leert wat dat inhoudt nadat men het geworden is. Zo is het met de doop: eerst de doop, dan het discipelonderwijs. De gelovige kiest er op die manier voor om Christus na te volgen als discipel en de boze wereld achter zich te laten. Vanwege de nauwe relatie tussen waterdoop en bekering kan Petrus zeggen: ‘Bekeert u en een ieder van u late zich dopen op de naam van Jezus Christus, tot vergeving van uw zonden’ (Hd2:38) en zegt de Heer Jezus zelf: ‘Jezus antwoordde: Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, tenzij iemand geboren wordt uit water en Geest, kan hij het Koninkrijk Gods niet binnengaan’ (Jh3).

36 M.J. Erickson, *Christian Theology* (Grand Rapids:Baker Book, 1998), 1110; H.E. Dana, *A Manual of Ecclesiology* (Kansas City:Central Seminary, 1944), 281-282; C.C. Ryrie, *Die Bibel Verstehen* (Dillenburg:CV, 1999), 470.

37 Karl Barth, *The teaching of the church regarding baptism* (London: SCM, 1948), 9.

5.5 De overbodigheid van de doop

De theorie zegt dat de doop niet meer nodig is, het was een tijdelijke instelling. Deze gedachte wordt gevonden bij de Quakers, het Leger des Heils en bij de zogenaamde Ultra-dispensationalisten.

Maar de Heer wijst Nicodemus er op dat iemand geboren wordt uit de waterdoop en de doop met de Geest. Dat is de normale weg die we terugzien in het Nieuwe Testament: elke discipel is een gedoopte. De enige uitzondering is de misdadiger aan het kruis, maar hij kreeg niet de kans om zich te laten dopen. Een beroep op deze uitzondering kun je vandaar alleen doen als iemand zich in een soortgelijke positie als deze misdadiger bevindt.

6 Het tijdspunt van het dopen

In de vroege kerkgeschiedenis was het gebruikelijk om de waterdoop te laten plaatsvinden met het Paasfeest. Later kozen anderen er ook voor om zich te laten dopen tijdens Pinksteren.

Een nadeel van dit gebruik was dat doopkandidaten soms een lange tijd moesten wachten om de waterdoop te ontvangen. Dat was een moeilijkheid omdat het Nieuwe Testament de waterdoop nauw met de bekering verbond (Hd10:48; 16:33). Ook ontbreekt in het Nieuwe Testament het geven van uitvoerig onderwijs voorafgaande aan de waterdoop. Het gevaar hiervan is dat iemand daardoor gedoopt wordt, zonder dat hij werkelijk bekeerd was. Een voorbeeld hiervan was Simon de tovenaer in Hd.

7 Dompeling en besprenkeling

Tegenwoordig kent het christendom twee gangbare doopmethoden: een doop door onderdompeling en een doop door besprenkeling. Degenen die vasthouden aan de doop door onderdompeling, wijzen met klem erop dat dit in volle overeenstemming is met het Nieuwe Testament. Zo betekent het Griekse βαπτίζω/*baptizō* volgens hen niets anders dan ‘onderdompelen’.³⁸ Toch is dat laatste niet altijd het geval. Zo spreekt de Heer Jezus in Mc10:38-39 en Lc12:50 over zijn dood en gebruikt Hij hiervoor βαπτίζω, wat in dat geval ‘ten onder gaan’ betekent. In Lc11:38 verwondert een farizeeër zich dat de Heer zich niet voor het eten de handen wast (βαπτίζω) en in 1Ko10:2 spreekt Mozes erover dat Israël tot Mozes gedoopt (βαπτίζω) werd. In beide gevallen hoeft βαπτίζω niet ‘onderdompelen’ te betekenen. Het meest duidelijke bewijs ervoor dat βαπτίζω zelfs ‘besprenkelen’ kan betekenen vinden we in Hb9:13, waar de schrijver spreekt over het besprenkelen van het heiligdom met het bloed van dieren. Dat wijst erop dat we voorzichtig moeten zijn met de stelling dat het Grieks enkel en alleen verwijst naar ‘onderdompeling’.

Een beter argument voor de toepassing om een doop door onderdompeling toe te passen, vinden we in de nieuwtestamentische doopbeschrijvingen: ‘Meteen nadat Jezus gedoopt was, steeg Hij op uit het water’ (Mt3:16) en ‘Hij liet de wagen stilhouden en beiden liepen het water in’ (Hd8:38). Symbolisch maakt de doop door onderdompeling veel meer duidelijk dat de christen op dat ogenblik voor de wereld begraven wordt en opstaat met Christus (Rm6:3-4).

Concluderend is het wijs om vast te stellen dat de doop telkens dient te gebeuren met water. Hoe dat water echter wordt toegepast is in wezen volkomen secundair als we kijken naar de aanwijzingen en instructies hierover in het Nieuwe Testament. In de kerkgeschiedenis werd de besprenkeling dan ook toegepast in speciale situaties, zoals bijvoorbeeld op het ziekenbed, waar mensen immobiel waren. Eusebius van Caesarea beschrijft hoe Novatianus, de bisschop van Rome zich in 250nC op die manier liet dopen. Hoewel deze voorbeelden begrijpelijk zijn. Is het toch

38 Ibid., 9–10.

uiteindelijk een gewoonte geworden om bij de waterdoop mensen enkel te besprenkelen. Uit de beschrijvingen van het Nieuwe Testament lijkt het echter zonder meer het beste te zijn dat de doop door onderdompeling plaatsvindt. Mocht dat echter om welke reden dan ook gebeurt zijn door besprenkeling, mogen we daar geen primaire redenen in zien om de waterdoop te verwerpen. Johannes Calvijn schrijft:³⁹

‘Of de dopeling geheel ondergedompeld en dat driemaal of eenmaal, of dat hij slechts met water besprenkeld wordt, is van geen belang. Naar de verscheidenheid van de landstreken moet dit worden overgelaten aan de kerken. Wel beseffen we dat het woord “dopen” normaal “indompelen” betekent en weten we zeker dat de oude kerk het gebruik handhaafde van onderdompeling.’

Ook John Darby (1800-1882) spreekt in die trant:⁴⁰

‘Ik mag niet denken aan de herhaling van een *bona fide* waterdoop, vanwege een te veel of te weinig water. Evenmin als ik mag denken dat ik het avondmaal niet had ontvangen als het brood voor de viering ervan al voorgesneden was.’

Hoewel de vroege kerk de dopeling drie keer onderdompelde in de naam van de Vader, de naam van de Zoon en de naam van Geest, veranderde dit in de zesde eeuw. Paus Gregorius (590-604) erkende op dat ogenblik ook de onderdompeling die in één keer gebeurde in naam van de drie-ene God. Zoals de vroege doopmethode nadruk legde op de Triniteit, legde de latere doopmethode de nadruk op de eenheid van God.

³⁹ Johannes Calvijn, *Institutie*, bewerkt door A. Sizoo (Middelburg: Stichting de Gihonbron, 2006), IV.15.19.

⁴⁰ Darby, *Letters of John Nelson Darby*, I:498-499.

8 Hedendaagse doopmethoden

In Rusland wordt een gat in het ijs gehakt van een bevroren zee, zodat de ander zich laat dopen. In droge gebieden brengen alle gelovigen een emmer met water mee naar de doopdienst, daarbij wordt een gat in de bodem gegraven waarin een linnen doek wordt gelegd, vervolgens gaat de dopeling hierin liggen en wordt hij met water overschut.

8.1 Voorbereiding voor de doop

We moeten niet de fout maken dat de dopeling de gehele leer van de doop heeft begrepen. Hetzelfde zouden we kunnen zeggen dat een jong echtpaar pas mag huwen als ze de gehele diepte van het huwelijksverbond begrepen hebben. Hoe kunnen ze dit ervaren: 'in goede als in slechte dagen, totdat de dood ons scheidt'. In de tijd van het Nieuwe Testament vinden we geen doopformule zoals deze tegenwoordig met alle macht wordt verdedigd, wel is het opvallend dat steeds de naam van de Heer Jezus wordt genoemd.

8.2 Tijdens de doop zelf

Het is goed als we van de dopeling verwachten dat hij iets zegt tijdens de doopdienst. Hierbij denk ik vooral aan een bekentenis tegenover de Here God (Mt3:6; Hd2:38). Een groot gevaar is het verder dat de doop een standaard-ritueel wordt. We vinden daar een voorbeeld van uit het midden van de achtste eeuw. Bisschop Bonifatius schrijft in een brief uit 746 over een priester in Beierern die doopt in de naam van *patria, filia* et *sanctus spiritus*. Dat is: in de naam van het vaderland, de dochter en de heilige Geest. Het moet zijn *pater* en *filius*. In de elfde eeuw komt dat nog steeds voor.

9 De babydoop en het verbond

9.1 Geschiedkundige ontwikkeling

Eerste aanwijzingen voor de ontwikkelingen van de babydoop zijn te vinden in de proselietendoop en besnijdenis.⁴¹ In de vroege christelijke geschriften vinden we enkel de volwassendoop die op de bekering volgt.⁴² De kerkvader Tertullianus (165-220) keert zich dan ook in zijn boek *Over de doop* tegen de opkomende babydoop.⁴³

Eerste promotors van de babydoop waren Origenes (185-254) en Cyprianus (205-258).⁴⁴ Binnen hun babydoop kreeg ook de afwassing van de erfzonde-schuld een belangrijke plaats. Elke waterdoop was een bevrijding van de oude natuur. Een leek mocht zodoende een baby dopen als deze al snel na de geboorte dreigde te sterven.⁴⁵

In de tijd van de Reformatie ontstond een debat over dit onderwerp tussen de wederdopers en de Reformatoren. De wederdopers wezen hierbij met kracht op het belang van het geloof. Een van hun basisteksten hiervoor was Mc16:16: 'Wie gelooft en gedoopt is'. Toen Philipp Melanchton aan Maarten Luther schreef dat wederdopers als de Zwickauer profeten juist deze tekst aanvoerden om de kinderdoop ter discussie te stellen, antwoordde hij op 13 januari 1522 met een uitvoerige stellingname, die hij afsloot met de volgende woorden:⁴⁶ 'Ik heb altijd al gedacht dat de duivel deze gevoelige tekst zou misbruiken – maar hij heeft zich ditmaal niet van de papisten willen bedienen. In en onder ons evangelischen spant hij zich nu in om het ergst denkbare schisma tot stand te brengen. Moge Christus hem snel onder zijn voeten vermorzelen.' Het bekende argument tegen de kinderdoop, namelijk dat zuigelingen niet kunnen geloven, omdat zij nog niet voldoende verstand hebben om de

41 R. Redmond, "Infant baptism: History and pastoral problems", *Theological Studies* 30 (1969): 80.

42 Barnabas, *Brief van Barnabas* 11.8; Justinus de Martelaar, *Eerste apologie* 61; Hippolytus, *De apostolische traditie* 13.

43 Tertullianus, *Over de Doop* 18.

44 Origenes, *Homilie over Lucas* 14:5; Cyprianus, *Brief* 58.

45 Joris van Eijnatten en Frederik Angenietus van Lieburg, *Nederlandse religiegeschiedenis* (Hilversum: Verloren, 2006), 91.

46 Martin Luther, *Martin Luthers Werke*, Weimarer Ausgabe (Weimar: Böhlau, 1883), II.427.117-120.

christelijke boodschap te begrijpen, vervormt de doop van een werk van God tot een werk van mensen. Het werk van mensen volgt op het werk van God en niet omgekeerd. Het onwetende kind wordt niet gedoopt op basis van zijn geloof, maar op grond van de beloften van God.

9.2 Wat is de visie achter de kinderdoop?

- (1) De doop volgt niet op de vergeving, maar gaat eraan vooraf (Hd2:38 ['dopen tot vergeving der zonden']; 22:16 ['laat u dopen en uw zonden afwassen']). Door de babydoop tonen we dat God degene is die het eerst reageert in een mensenleven.⁴⁷ De gedoopte mag hieraan later gehoorzaamheid schenken.
- (2) De doop kan slechts verstaan worden vanuit het collectieve aspect. God schenkt het heil niet slechts aan individuen, maar aan huisgezinnen (vgl. Noach, Abraham, Israël, Rachab). Steeds wordt het hele huis(gezin) gedoopt (Gn18:19; Ex10:9; Jz2:18; Hd16:15,31-34; 18:8; 1Ko1:16).
- (3) De doop ziet nooit terug (is dus strikt genomen geen belijdenis van het geloof, maar altijd vooruit: het is een introductie tot het christenleven).
- (4) De doop bevat Gods genade en haar geldigheid is vandaar niet afhankelijk van de dooper of de juiste leer erover.

Een grote worsteling voor de babydopers is vooral op welke wijze de gedoopten het beste kunnen stimuleren om ook een daadwerkelijk discipel van God te zijn. Statistieken geven ons te kennen dat velen die als baby gedoopt werden het geloof later de rug toekeren.⁴⁸ De vraag is vandaar terecht in hoeverre de genade van God door het doopwater gescheiden mag worden van de persoonlijke beslissing die de gelovige maakt.

9.3 Wat is de visie achter de volwassendoop?

Als iemand een persoon doopt die geen eigen keuze heeft gemaakt voor het volgen van de christelijke God is dat onwaardig. De Gemeente bestaat immers uit personen die persoonlijk en vrijwillig voor God kiezen. Ze is geen voortbrengsel van de vorige generatie, maar een geheel dat telkens opnieuw ontstaat. De gedachte dat de waterdoop ook zelf een

⁴⁷ D. Stevick, 'Baptism in Modern Era,' *The Sacred Actions of Christian Worship*, red. R.E. Webber, Vol. VI (CLCW; Peabody:Hendrickson, 1993), 115.

⁴⁸ D. Stevick, 'Baptism in Modern Era,' *The Sacred Actions of Christian Worship*, red. R.E. Webber, Vol. VI (CLCW; Peabody:Hendrickson, 1993), 116.

instrument van God is, heeft bij aanhangers van de volwassendoop een magische bijklank.

- (1) Geen doop zonder bekering (Hd2:38,41). Zo was het al bij de doop van Johannes (Mk1:4); geen doop zonder geloof (Mc16:16); geen doop zonder discipelschap (Mt28:19).
- (2) De doop kan slechts verstaan worden vanuit het individuele aspect: het gaat in het Nieuwe Testament steeds om het persoonlijk geloof van de dopeling, niet om dat van de ouders of wie dan ook.
- (3) 'Laat u dopen!' is een bevel, dat tot mensen komt die het ook kunnen gehoorzamen, dus geen zuigelingen (Hd22:16; vgl. 2:38).

Gemeentes die de volwassendoop toepassen en de waterdoop als toegangspoort in de Gemeente beschouwen, worstelen wel met de vraag welke plaats de ongedoopten kinderen binnen de Gemeente hebben. Horen zij wel bij de Gemeente of gebeurt dat pas als ze gedoopt zijn? De kinderen van gelovigen worden bemoedigd om te bidden en in hun Bijbel te lezen en gezien als deel van de Gemeente, hoewel ze nog niet gedoopt zijn en het avondmaal ontvangen. Hun ontmoeting met het christelijke geloof begint vandaar op een andere manier dan dat van hun voorvaders die niet met het geloof opgroeiden.

Ook rijst de vraag op welke leeftijd kinderen gedoopt mogen worden. Aan welke criteria dient hun persoonlijke wilskennis te voldoen om toe te mogen treden tot het doopwater. Dat laatste heeft er onder volwassendopers toe geleid dat ook kinderen op jonge leeftijd gedoopt mogen worden.

9.4 Theorieën voor de kinderdoop

9.4.1 Vervanging van de besnijdenis

In Ko2:11-12 wordt echter gesproken van een besnijdenis die geen werk van mensen handen is, het afleggen van het lichaam des vlezes, dit slaat dan ook op de bekering! Ook in het Oude Testament komt dit ter sprake: "Besnijdt U voor de Here en doet weg de voorhuid van uw hart." (Jr4:4) "Besnijdt dan de voorhuid Uws harten en weest niet hardnekkig." (Dt1:1) De apostel leert hier in het minst niet dat de doop de plaatsvervanger der besnijdenis is. Hoe zou hij dat ook kunnen doen, daar

hij in Galaten 5 zegt: 'Zo iemand zich wil laten besnijden, die is van de genade vervallen. Christus is u onnut geworden'. De Joodse jongetjes van acht dagen oud werden besneden, de meisjes uiteraard niet! Hier gaat de vergelijking met de doop al mank, want bij de kinderdoop "doopt" men zowel jongens als meisjes. Als er 'nadat hij gedoopt was' zou staan, zouden we werkelijk kunnen denken aan een parallel tussen de doop en de besnijdenis.

9.4.2 Geheiligd door de ouders

Het probleem hierbij is het verschil tussen 'heilig' en 'gered'. 'Heilig' betekent namelijk nooit 'gered' maar afgezonderd voor iets (1Pt1:15-16). Tevens zou zich dan volgens dit bewijs de echtgenote moeten laten dopen. Maar welke ongelovige zal dit doen? Het gaat hier dus meer om reinheid en heiligheid in de huwelijksbetrekking.

9.4.3 'Hij en zijn huis werden gedoopt'

Het Nieuwe Testament spreekt drie keer erover dat iemand met zijn hele huis koos voor de waterdoop: Lydia en haar huisgenoten (Hd16:15), de gevangenisbewaker en zijn huisgenoten (vs25-34), Crispus en zijn huisgenoten (18:8), Stefanus en zijn huisgenoten (1Ko1:16). Tegenstanders van de babydoop wijzen erop dat het niet vanzelfsprekend is dat er bij deze huisdoop ook zuigelingen of kleine kinderen aanwezig waren. Voorstanders keren deze uitspraak om en wijzen erop dat het niet vanzelfsprekend is dat er bij deze huisdoop *geen* zuigelingen of kleine kinderen aanwezig waren.

Om hun stelling toch te ondersteunen wijzen de volwassendopers op de uitspraak over de gevangenisbewaker: 'En hij verheugde zich dat hij met al zijn huisgenoten tot geloof in God gekomen was' (Hd16:34) en over Crispus die 'samen met zijn huisgenoten het geloof in de Heer' aanvaardde (18:8). Doordat de huisgenoten het geloof in God aanvaardden, kan het niet om zuigelingen gaan, aangezien deze nog niets kunnen geloven of aanvaarden.

9.5 Theorieën tegen de kinderdoop

- (1) De doop is een zaak van de persoon zelf: Als een baby "gedoopt" wordt beslissen de ouders over de relatie van het kind met God de Vader! (Mk16:16; Hd2:38; 8:36-37).

- (2) Het probleem bij de kinderdoop is dat deze handeling niet in geloof gebeurd en eerder een ritueel wordt.
- (3) De doop is het teken van een geestelijke staat, van bekering; daarom wordt zij de doop der bekering genoemd, ook wel het bad der wedergeboorte.
- (4) We vinden duidelijk dat Johannes een doop van boete volbracht, waarbij de gelovigen hun zonden bekenden. Ook vinden we in het boek Handelingen dat degene gedoopt werden die het woord hadden aangenomen (Hd2:41). Ook Paulus richt zich in zijn brieven aan gelovigen die oud genoeg zijn om geconfronteerd te worden met hun morele verantwoording (Ef6:1; Ko3:20).
- (5) Welke doop heeft Christus ingesteld? De doop op de geloofsbelijdenis of de zogenaamde kinderdoop?
- (6) Indien iemand als zuigeling of kind gedoopt is, en het ermee eens is dat deze doop eigenlijk geen waarde voor hemzelf toen had, mag hij zich natuurlijk gerust nog eens laten dopen (Hd19:1-5).

9.6 Wanneer mogen kinderen dan gedoopt worden?

Iets wat vaak vergeten wordt bij de behandeling van de kinderdoop is het feit, is de vraag wanneer kinderen dan wel gedoopt mogen worden. In sommige kringen is het namelijk gebruikelijk om eerst mensen te dopen die ouder zijn dan achttien, of zestien. Dit gebruik is dan net zo onbijbels als de babydoop.

De bijbel geeft ons in principe geen exacte aanwijzingen hoe oud iemand moet zijn om gedoopt te worden. Wel geeft ze ons aanwijzingen voor de houding waarmee iemand gedoopt moet worden. Hiervan kan gezegd worden dat iemand gedoopt mag worden als: Hij zichzelf op een verantwoordelijke manier bekeerd heeft tot de Heer Jezus. Bij sommige is dat met tien, en bij anderen eerder bij veertien, het gedoopt worden heeft zodoende niets met oudheid te maken maar met rijpheid en verantwoordelijkheid.

10 De babydoop zonder het verbond

10.1 Huisdoop en gelovigendoop

Het toepassen van de babydoop vindt niet enkel plaats in protestantse gemeentes die de verbondstheologie aanhangen. Ook in de kerk vanaf de vijfde tot en met de vijftiende eeuw waren er christenen die de babydoop praktizeerden, zonder de verbondstheologie te accepteren. In de negentiende eeuw kozen zo ook sommigen onder de evangelisch getinte broeders van de *Vergadering van Gelovigen* voor de babydoop of beter gesteld: de gezins- of huisdoop. Zo praktiseerde John Darby (1800–1882), Charles Coates (1862–1945), Hendrik Heijkoop (1906–1995) en nog vele anderen de babydoop. Darby schrijft zodoende dat hij er geen twijfels over heeft om zuigelingen en jonge kinderen in christelijke gezinnen te dopen.⁴⁹

Anthony Groves (1795–1853), William Kelly (1821–1906) en de meeste zogenaamde ‘Open Broeders’ hielden zich daarentegen enkel aan de volwassendoop. Dit fenomeen is opmerkelijk, omdat de huisdoop die deze evangelicalen toepasten volledig los stond van de alombekende Calvinistische verbondstheologie.⁵⁰

10.2 De waterdoop van Paulus

Voorstanders van de huisdoop benadrukten dat het bij de waterdoop vooral ging om de plaats van doper en niet over die van de dopeling. Je laten dopen was een vrij verlangen van de dopeling en het dopen zelf een plicht van de doper.⁵¹ Hiermee stond hun gedachten haaks op die van de baptistische doopvisie die deze zaken exact omkeerden en het zich laten

49 Darby, *Letters of John Nelson Darby*, II:56.

50 Willem J. Ouweneel, *Het verhaal van de “Broeders”: 150 jaar falen en genade. Deel I (1826-1889)* (Winschoten: Uit het Woord der Waarheid, 1977), 214; Willem J. Ouweneel, *Het verhaal van de “Broeders”: 150 jaar falen en genade. Deel II (1890-1978)* (Winschoten: Uit het Woord der Waarheid, 1978), 440–441.

51 Darby, *Letters on Baptism*, 4, 11, 14, 17–19, 24.

dopen als plicht beschouwden van de dopeling en het dopen zelf zagen als een vrij verlangen van de doper.

In hun doopvisie maken de huisgezindopers verder een verschil tussen de waterdoop van Johannes de Doper en de apostelen, en de waterdoop van Paulus. Dit verschil vindt ondersteuning in Hd19 waar enkele leerlingen nog niet de heilige Geest ontvingen.⁵² Paulus sprak hen aan:

‘Hij vroeg: “Hoe zijn jullie dan gedoopt?” “Met de doop van Johannes,” antwoordden ze. Daarop zei Paulus: “Johannes doopte de mensen om hen een nieuw leven te laten beginnen en zei tegen hen dat ze moesten geloven in degene die na hem kwam, in Jezus.” Toen ze dat gehoord hadden, lieten ze zich dopen in de naam van de Heer Jezus’ (19:3-5).

De Doper en de apostelen benadrukten bij hun doop vooral de bekering en vergeving van zonden. Paulus daarentegen benadrukte vooral de positie van de gelovige op aarde: door de waterdoop werd iemand een burger in Gods koninkrijk en door de Geestdoop werd iemand een lid van Gods Gemeente.⁵³ Dit vormde een parallel met het oude volk Israël waartoe iemand behoorde door de vleselijke besnijdenis en waarvan iemand enkel rechtvaardigt was door de geestelijke besnijdenis van het hart. Een tekst als 1Ko10 paste dat laatste ook toe op het nieuwtestamentische volk. Vooral baptisten neigden ertoe dit verschil te negeren en te stellen dat de waterdoop iemand tot lid van de Gemeente maakte.⁵⁴

10.3 De plaats van de kinderen

Uit de relatie van de waterdoop met het koninkrijk en de parallel met het oudtestamentische volk Israël ontstond automatisch de vraag welke positie de kinderen van rechtvaardigen in het Nieuwe Testament hadden. Maakten zij deel uit van de wereld waarover satan regeerde of waren zij medeburgers in Gods koninkrijk, die zich nog moesten bekeren?

52 Darby, *Letters of John Nelson Darby*, II:331.

53 Ibid., II:332; III:333; John N. Darby, *The collected writings of J.N. Darby* (Kingston-on-Thames: Stow Hill Bible & Tract Depot, 1963), I:402; Charles Hargrove, *Notes on the Book of Genesis with some essays and addresses*, bewerkt door Joseph Hargrove (London: Shaw, 1870), III:6-7, 11-16.

54 Darby, *Letters on Baptism*, 31.

Volgens de gezinsdopers was het normaal dat het hele gezin – inclusief de zuigelingen – via de waterdoop het koninkrijk inging.⁵⁵ Zij kunnen hun kinderen niet achterlaten in de wereld van satan. Onder het gezag van Gods genade konden de gelovige ouders hun kinderen dan ten volste opvoeden in de vreze Gods. Het opvoeden van iemand in de vreze Gods, die zich nog in de heidense wereld onder het gezag van het kwaad bevond, was verwerpelijk. Dat kwam er immers op neer dat christenen geloofden dat hun kinderen in eigen kracht Gods wil konden volbrengen, zonder onder de genade van Gods Geest te mogen staan. In dat geval was een uitspraak als: ‘Kinderen, wees je ouders gehoorzaam in de Heer, want dat is juist’ (Ef6:1), onmogelijk in praktijk te brengen.⁵⁶ Dat leidde ertoe dat gelovigen zich samen met hun hele gezin lieten dopen tot de naam van Christus. Ze beseften hierbij ten volste dat hun zuigelingen nog niet gered waren. Dat zouden ze pas worden als ze zich bekeerden. De waterdoop was daardoor voor hen geen terugzien naar hun bekering, maar een vooruitzien naar het zich stellen onder de autoriteit van Christus. Daarom kozen zij van harte ervoor om samen met hun hele gezin de oude wereld te verlaten en de nieuwe wereld van Christus te betreden.

Hoewel de gezinsdopers dus ten volste beleden dat een kind enkel door de eigen bewuste overgave aan Jezus Christus een lid wordt van de Gemeente, beleden ze eveneens dat een kind door de waterdoop zich automatisch bevond in het koninkrijk.⁵⁷ Om een lid te worden van Christus’ gemeente was persoon geloof nodig. Om een lid te worden van Gods koninkrijk was enkel de waterdoop nodig. Hoe zouden anders de valse burgers in het koninkrijk terecht kunnen komen? En hoe zou Jezus anders kunnen stellen: ‘Laat de kinderen begaan en verhinder hen niet bij Mij te komen, want voor zodanigen is het Koninkrijk der hemelen’ (Mt19:14; vgl. 18:1-6)? Uit deze observaties stelden de gezinsdopers vast dat ook zuigelingen en jonge kinderen het koninkrijk Gods konden ingaan via de waterdoop.

55 Darby, *Letters of John Nelson Darby*, II:62.

56 Ibid., II:59–61; *Letters on Baptism*, 21–25; Hargrove, *Notes on the Book of Genesis with some essays and addresses*, III:58–65.

57 Darby, *Letters of John Nelson Darby*, II:58; III:557–559.

11 Afwijzing van de babydoop

11.1 Theologische modellen

Doorheen de kerkgeschiedenis staan babydopers (inclusief de huisgezindopers) tegenover volwassendopers. Volgens de volwassendopers gaan de babydopers te ver in het theologische redeneren en missen zij in hun conclusies concrete ondersteuning van de Bijbel. Volgens de babydopers is dat echter ook het geval voor de meeste volwassendopers. Zij baseren hun doopvisie eveneens op een theologisch model en missen ook de concrete ondersteuning van de Bijbel. Hoewel de Bijbel immers nergens expliciet spreekt over het dopen van baby's en kleine kinderen, betekent dat immers nog niet dat daarmee de doopvisie van de volwassendopers als waar geldt. In dit gedeelte willen we nader stilstaan bij de verschillende argumenten die beide partijen hiervoor aandragen.

11.2 Kritische punten bij de babydoop

Een van de meest gehoorde kritische punten als het gaat om de babydoop is dat het dopen van baby's en kleine kinderen geen expliciete vermelding vindt in de Bijbel. In de *Vergadering van Gelovigen* wijst Benjamin Newton (1807–1899) zodoende erop dat de kinderen van gelovigen ouders in het algemeen een bijzondere positie genieten, zonder dat deze daarvoor specifiek gedoopt moeten zijn.⁵⁸

11.3 Verschil van doopvisie: een breekpunt?

Volgens de meeste gezindopers was het te sektarisch en onjuist om over de waterdoop een breekpunt onder christenen te maken.⁵⁹ De verschillende opvattingen over de doop mochten nooit een reden zijn om iemand niet toe te laten tot het avondmaal. Christenen waren immers met elkaar verbonden door de verheerlijkte Christus en de kracht van Gods Geest niet door een of andere doopvisie. In het Nieuwe Testament stond

58 Hargrove, *Notes on the Book of Genesis with some essays and addresses*, III:57–64.

59 *Ibid.*, III:43; Darby, *Letters on Baptism*, 16; *Letters of John Nelson Darby*, III:161.

de leer over de waterdoop dan ook op de achtergrond – zonder dat deze onbelangrijk was voor de eerste christenen. John Darby schreef als gezinsdoper over zijn doopvisie:⁶⁰ ‘Ik heb er nooit naar gezocht om iemand te overtuigen of te beïnvloeden. En ik heb ook niet de intentie om dat te doen.’

60 Darby, *Letters of John Nelson Darby*, III:560.

12 Opdraging van baby's

Enkele voorstellen:

1. Als er kinderen van het koppel zijn, betrek die en roep ze mee naar voren. Laat ze gepaste teksten voorlezen of een andere manier inbreng hebben. Laat de ouders liederen kiezen die passen bij de gelegenheid. Lied 736 is een lied voor een opdrachtdienst. Enkele bijbelteksten die van toepassing kunnen zijn (Mt19:13; Ps22:11; Ex13:2; 1Sm1:27-28).
2. Vraag aan de ouders: X en Y, ontvangen jullie de komst van Z als een bijzonder geschenk van God? X en Y, blijven jullie aandacht schenken aan jullie toewijding aan elkaar zodat op er op die manier voor een veilige en liefdevolle omgeving wordt gezorgd waarbinnen Z kan opgroeien? X en Y, blijven jullie je toewijden aan God als ouders met een persoonlijk geloof, erkennende dat jullie Z's eerste voorbeelden zullen zijn in haar leven met God? X en Y, blijven jullie toegewijd als ouders om een huis van vertrouwen en geloof aan te bieden aan Z, God erende in al jullie keuzes?
3. Na het stellen van de vragen aan de ouders, is het goed ook een vraag te stellen aan de gemeente. 'Beste gemeente, familie, vrienden, zullen wij ons toewijden om geduldig en ondersteunend naast de ouders te gaan staan, erkende onze eigen sterkten en zwakten, en dat we in een gebedsvolle houding X, Y en Z voor zullen gaan in voorbeelden van hoop, geloof en liefde?' Als de gemeente daar 'ja' op wil antwoorden, gaat ze staan. Dan volgt een zegebede in naam van de gemeente.
4. Wees pastoraal in hoe je dit kadert. Besef dat ongewilde kinderloze ouders aanwezig zijn of ouders die een kind verloren, waardoor een opdrachtdienst een andere dimensie voor hun krijgt.

13 Erkenning van de doop van andere 'kerken'

Binnen het christendom erkent een grote groep de waterdoop als een niet te herhalen daad. De gedachte aan een eventuele overdoop wordt afgewezen. Hierdoor verlangen veel kerken geen herdoop als iemand binnen een ander kerkgenootschap met water gedoopt is tot de naam van de Drie-ene God. Al vroeg stelden anderen zich tegen deze opvatting. Clement van Alexandrië (+155-215) verwierp op die wijze elke doop die door ketters was uitgevoerd.⁶¹ Diezelfde houding neemt ook Tertullianus (+160-230) aan.⁶² Moeilijkheid hierbij is de vraag: wat maakt een doop tot ware doop?

13.1 Voldoende diepgaand onderwijs

Sommigen stellen de vraag of we alleen diegenen als gedoopt kunnen beschouwen die een juist besef hadden wat er met hen gebeurde toen zij gedoopt werden? Het is juist normaal dat gelovigen zich meteen na hun bekering laten dopen. Hoe veel moeten zij dan al in die prille fase van het christelijke leven begrijpen van de waterdoop? Al het diepe onderwijs over de doop geeft de Bijbel aan christenen die al gedoopt zijn. Een onderwijzende catechese aan hen die nog gedoopt worden, zoals dat gebruikelijk werd in de latere kerk, ontbreekt in het Nieuwe Testament. Eveneens vind er ook in de Bijbel geen punctuele ondervraging plaats, zoals de vroege kerk dat langzaam introduceerde vanuit het Apostolicum. De gelovigen in het Nieuwe Testament die beleden bekeerd te zijn, werden meteen gedoopt. Enkel de latere toevoeging bij de doop van de kamerling in Hd8:37 is te citeren als het gaat om nog andere voorwaarden voor de doop: 'En Filippus zei: "Als je met je hele hart gelooft, is het geoorloofd." En hij antwoordde: "Ik geloof dat Jezus Christus Gods Zoon is".'

⁶¹ Clement van Alexandrië, *Stromata* I.19.

⁶² Tertullianus, *De Baptismo* 15.213.28.

13.2 De juiste personen

Anderen pretenderen dat een doop enkel geldig is als deze gebeurt door de juiste persoon. In de meeste gevallen bedoelt diegene dan te zeggen dat enkel een geordineerde ambtsdrager de doop mag uitvoeren. In het Nieuwe Testament geeft de Heer immers uitsluitend in de evangeliën aan de apostelen de volmacht om mensen te dopen.

Hoewel het waar is dat de Heer zijn afsluitende woorden tot de apostelen richt, vernemen we nergens expliciet dat deze taak voorbehouden is aan de apostelen of andere ambtsdragers. In het hele Nieuwe Testament ontbreekt zelfs een verwijzing ernaar dat een apostel iemand doopt. De enige keer dat hiervan sprake kan zijn is in Hd, waar Petrus echter zes andere broeders vraagt om Cornelius en zijn huis te dopen (10:23,48; 11:12). Van de met name genoemde personen waarvan we wel vernemen dat zij dopen zijn zowel Filippus als Ananias gewone discipelen (Hd8:12,28; 9:10; 22:16). De enige conclusie hieruit is dat de doper een christen dient te zijn. Dat is ook logisch, want wie iemand binnenlaat in Gods koninkrijk moet er ook eerst zelf binnen zijn.

13.3 De juiste doopformule

Ook over de juiste doopformule zwijgt de Bijbel. Dat wijst er al op dat we voorzichtig moeten zijn één bepaalde formule te verheffen tot geldige doopnorm. In Mt28 roept de Heer zijn apostelen op om te dopen tot de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. In Hd zien we echter dat deze uitspraak niet door de discipelen is opgevat als een vaste doopformule. Nergens leert de Bijbel ook verder dat er bij de waterdoop bepaalde woorden moeten worden uitgesproken. Juist in Hd luidt de formule telkens een beetje anders: ‘op de naam van Jezus Christus’ (2:38), ‘in de naam van de Heer’ (10:48) en ‘tot de naam van de Heer Jezus’ (19:5). Wie het allemaal zou willen combineren zou kunnen zeggen: ‘Ik doop je in de naam van de Vader, van de Zoon en van de heilige Geest, tot de naam van de Heer Jezus Christus’.

13.4 Conclusie

Evangelischen erkennen dan ook de waterdoop in andere kerken en verwerpen de gedachte dat een waterdoop ongeldig is, omdat deze niet gebeurde door de juiste personen, op de juiste manier of met de juiste

formule. Alleen als de doop plaatsvond zonder dat de dopeling een christen was, accepteren velen van hen die waterdoop als ongeldig.⁶³

63 Ouweneel, *Wat is de christelijke doop?*, 46.

14 Literatuurlijst

- Barth, Karl. *The teaching of the church regarding baptism*. London: SCM, 1948.
- Calvijn, Johannes. *Institutie*. Bewerkt door A. Sizoo. 4 vols. Middelburg: Stichting de Gihonbron, 2006.
- Darby, John N. *Letters of John Nelson Darby*. Bewerkt door William Kelly. London: Stow Hill Bible & Tract Depot, 1950.
- . *Letters on Baptism*. London: Morrish, 1880.
- . *Notes and comments on Scripture: From the note books of J.N. Darby*. Bewerkt door William Kelly. 5 vols. Bath: Humphery, 1884.
- . *The collected writings of J.N. Darby*. 34 vols. Kingston-on-Thames: Stow Hill Bible & Tract Depot, 1963.
- Eckman, James P. *The Truth About Worldviews: A Biblical Understanding of Worldview Alternatives*. Wheaton: Crossway Books, 2004.
- van Eijnatten, Joris, en Frederik Angenietus van Lieburg. *Nederlandse religiegeschiedenis*. Hilversum: Verloren, 2006.
- Hargrove, Charles. *Notes on the Book of Genesis with some essays and addresses*. Bewerkt door Joseph Hargrove. 3 vols. London: Shaw, 1870.
- Luther, Martin. *Martin Luthers Werke*. 50 vols. Weimarer Ausgabe. Weimar: Böhlau, 1883.
- McIntyre, Luther B. "Baptism and Forgiveness in Acts 2:38". *Bibliotheca Sacra* 153 (maart 1996): 53–62.
- Medema, Henk P. *Hemelburgers op aarde: De levenspraktijk van christenen in deze wereld*. Vaassen: Medema, 1980.
- Ouweneel, Willem J. *Het verhaal van de "Broeders": 150 jaar falen en genade. Deel I (1826-1889)*. Winschoten: Uit het Woord der Waarheid, 1977.
- . *Het verhaal van de "Broeders": 150 jaar falen en genade. Deel II (1890-1978)*. Winschoten: Uit het Woord der Waarheid, 1978.
- . *Sta op en laat je dopen!* Vaassen: Medema, 2005.
- . *Wat is de christelijke doop?: brieven aan een dopeling*. Wat is... 4. Winschoten: Uit het Woord der Waarheid, 1974.
- Rahner, Karl. *Naar een volwassen kerkelijk leven*. Pastorele Cahiers 26. Hilversum: Brand, 1967.
- Redmond, R. "Infant baptism: History and pastoral problems". *Theological Studies* 30 (1969): 79–89.
- Vleugels, Gie, en Maria Verhoeff. *De Leer van de Twaalf: De boodschap van de apostelen en de traditionele geloofsbelijdenissen*. Heerenveen: Protestantse Pers, 2006.